

## 2.3. uzdevums. Ieguldījumu atdeve cilvēkkapitālā

### *Uzdevuma veids: Gadījuma analīze*

#### **A. Iepazīsties ar CV MARKET un Latvijas Bankas pētījumu, Centrālās Statistikas pārvaldes un Valsts ieņēmumu dienesta datiem!**

##### **CV MARKET pētījums**

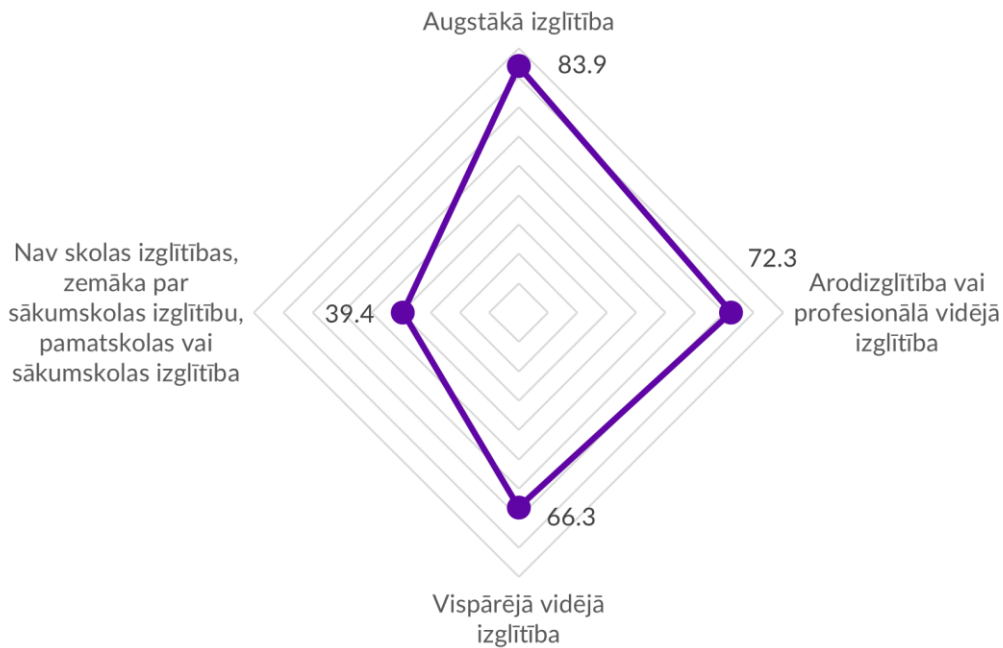
2016. gadā darba meklētājs, kam ir profesionālā izglītība, arodizglītība vai pirmā un otrā līmeņa profesionālā izglītība, kā vēlamu atalgojumu norāda vidēji 845 eiro pirms nodokļu nomaksas. Augstskolā bakalaura grādu ieguvis darba meklētājs prasa par 25% vairāk – 1059 eiro, maģistru prasības ir vēl par aptuveni 21% augstākas – 1285 eiro, bet doktora grādu ieguvušie vēlas saņemt vidēji 2300 eiro mēnesī, kas ir par 79% vairāk nekā darba meklētājiem ar maģistra grādu un divreiz vairāk par darba meklētājiem ar bakalaura grādu.

Avots: CV MARKET.lv *Darba meklētāji ar augstāku izglītību prasa augstāku atalgojumu* (<https://www.cvmarket.lv/karjeras-centrs/darba-tirgus-tendences/petijumi/darba-mekletaji-ar-augstaku-izglitiba-prasa-augstaku-atalgojumu>).

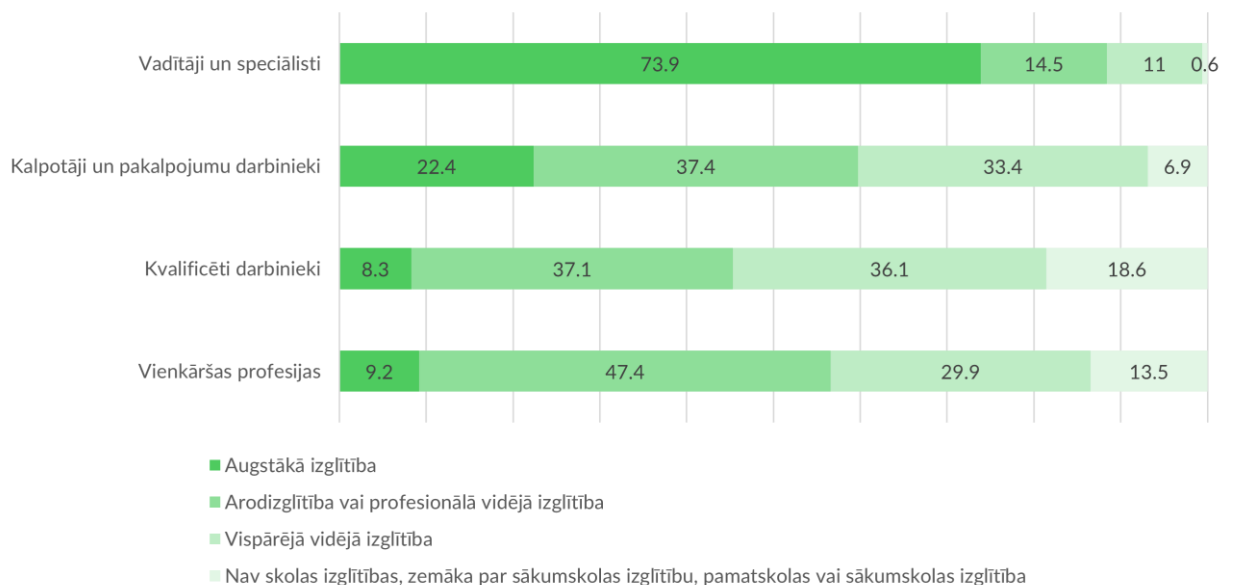
##### **Latvijas Bankas pētījums**

2006.–2012. gadā katrs izglītojoties pavadītais papildu gads bija saistīts ar aptuveni par 8% lielāku darba algu. Darba algas starpības modeļi liecina, ka nodarbinātie ar augstāko izglītību saņēma par 48% lielāku darba algu nekā darbinieki ar vidējo izglītību. Savukārt tie, kuru izglītības līmenis bija zemāks par vidējo, saņēma par 9% mazāku atalgojumu nekā darbinieki ar vidējo izglītību. Pusi no šīs ietekmes noteica karjeras komponente, t.i., labāka piekļuve labāk atalgotām tautsaimniecības nozarēm, profesijām un amatiem. Pētījumā arī parādīts, ka Rīgā un Pierīgā izglītības atdeve bija lielāka nekā citos Latvijas reģionos; sievietēm lielāka nekā vīriešiem; jauniešiem mazāka nekā citām vecumgrupām.

Avots: Vilerts K., Krasnopjorovs O., Brēķis E. *Izglītības ietekme uz algām Latvijā ekonomiskās krīzes un pēckrīzes periodā* (2006. –2012. gadu datu vērtējums) ([https://www.makroekonomika.lv/sites/default/files/p\\_03\\_2015.pdf](https://www.makroekonomika.lv/sites/default/files/p_03_2015.pdf)).



3.attēls. Ekonomiskās aktivitātes līmenis pēc iegūtās izglītības līmeņa 2020. gadā.  
 Avots: Centrālās statistikas pārvalde. Darbspēka apsekojuma galvenie rādītāji 2020. gadā. ([https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2021-05/Nr\\_10\\_Darbspēka\\_apsekojuma\\_galvenie\\_raditaji\\_2020\\_gada\\_%2821\\_00%29\\_LV\\_EN.pdf](https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2021-05/Nr_10_Darbspēka_apsekojuma_galvenie_raditaji_2020_gada_%2821_00%29_LV_EN.pdf)).



4. attēls. Nodarbināto iedzīvotāju skaita sadalījums pēc iegūtā izglītības līmeņa un profesiju grupas 2020. gadā.  
 Avots: Centrālās statistikas pārvalde. Darbspēka apsekojuma galvenie rādītāji 2020. gadā. ([https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2021-05/Nr\\_10\\_Darbspēka\\_apsekojuma\\_galvenie\\_raditaji\\_2020\\_gada\\_%2821\\_00%29\\_LV\\_EN.pdf](https://admin.stat.gov.lv/system/files/publication/2021-05/Nr_10_Darbspēka_apsekojuma_galvenie_raditaji_2020_gada_%2821_00%29_LV_EN.pdf)).

• **Izmantojot minētos pētījumus un datus, pierādi un pamato apgalvojumu: ieguldījumi izglītībā nodrošina atdevi!**

Par to, ka ieguldījumi izglītībā var nodrošināt atdevi, liecina Latvijas Bankas pētījuma rezultāti: ".. katrs izglītojoties pavadītais papildu gads bija saistīts ar aptuveni par 8% lielāku darba algu" un ".. nodarbinātie ar augstāko izglītību saņēma par 48% lielāku darba algu nekā darbinieki ar vidējo izglītību".

CV MARKET pētījuma datus nevarētu izmantot par argumentu un pierādījumu, jo tie balstās uz respondentu vēlmi saņemt noteiktu darba samaksu, lai gan šīs vēlmes gandrīz atbilst ar Latvijas Bankas pētījuma rezultātiem. Ieguldījumu atdeve var izpausties kā iespēja saņemt lielāku darba samaksu, iegūt priekšrocības darba tirgū, būt nodarbinātam kvalificētākos un atbildīgākos darba veidos.

**B. Izvērtē savu pieredzi līdzšinējos un nākotnes ieguldījumos cilvēkkapitālā!**

a) Kad vajadzētu uzsākt veikt ieguldījumus cilvēkkapitālā?

Visbiežāk – jau agrā bērnībā un visintensīvāk – skolas gados.

b) Ko līdz šim esi ieguldījis sevis attīstībā vairāk – naudu, piepūli, laiku?

Tā kā izglītība līdz 18 gadiem ir obligāta un valsts apmaksāta, tad naudas ieguldījumiem nevajadzētu būt lielākajiem. Visvairāk varētu būt patērētais laiks un piepūle, ieguldītais darbs.

c) Kas vēl, izņemot personīgo ieguldījumu, ir veicis ieguldījumus tavā cilvēkkapitālā?

To varētu būt veikusi ģimene – vecāki, vecvecāki, brāļi, māsa, kā arī draugi. Būtiskus ieguldījumus ir veikusi valsts (nodokļu maksātāji), nodrošinot valsts apmaksātu izglītību, skolotāji, treneri u.c.

d) Vai jau līdz šim esi guvis kādus ieguvumus no veiktajiem ieguldījumiem sevis attīstībā, vai ceri tos gūt tikai nākotnē?

Atbildes var būtiski atšķirties no skolēnu sasniegumiem. Atdeve var izpausties gan labās zināšanās, kā panākumi konkursos, sacensībās, olimpiādēs, labās attiecībās ar cilvēkiem u.c.

e) Kādus ieguldījumus savā attīstībā (cilvēkkapitālā) plāno veikt pēc vidusskolas absolvēšanas? Par ko var uzskatīt studiju maksu augstskolā – izmaksām vai ieguldījumiem?

Atbildes var atšķirties atkarībā no skolēna nākotnes plāniem, bet statistika liecina, ka lielākā daļa dodas studēt augstskolā, tehnikumā. Daži vairāk grib gūt lielāku patstāvīgas dzīves un darba pieredzi, u.c.

Studiju maksu var uzskatīt par izmaksām, bet tās par ieguldījumiem var pārvērst, izmantojot augstskolā gūtās zināšanas, prasmes un kompetences darbā un sadzīvē.

**C. Izlasi sekojošo informāciju! Atrodi internētā informāciju par studiju kredīta saņemšanas un atmaksas noteikumiem!**

Vidusskolas absolvents mēnesī nopelna 1000 eiro. Studiju maksa ir 4000 eiro gadā; bakalaura grādu var iegūt 3 gadu laikā, maģistra grādu – 5 gadu laikā; darba mūžs ilgs 35 gadus, vidējā noguldījumu likme ir 1%, studiju kredīta procentu likme – 5%.

- **Izmantojot pieejamo informāciju un studiju kredīta kalkulatoru, izpildi uzdevumus!**

a) Izstrādā algoritmu, kā aprēķināt, cik ilgā laikā atmaksātos ieguldījumi augstākās izglītības (bakalaura grāda) ieguvei! Aprēķini finansiālo ieguvumu, ko darba mūža garumā gūst nodarbinātie ar augstāko izglītību salīdzinājumā ar nodarbināto ar vidējo izglītību!

b) Secini, kurš studiju kredīta nosacījums var ievērojami saīsināt kredīta atmaksāšanas laiku?

Algoritms varētu būt sekojošs:

1. Aprēķinām augstskolas beidzēja darba algu. Latvijas Bankas pētījumā noskaidrots, ka nodarbinātajiem ar augstāko izglītību tā ir par 48% lielāka – 1480 eiro ( $1000 \times 1,48 = 1480$ ).
2. Aprēķinām papildu ieguvumu gada laikā:  $(1480 - 1000) \times 12 = 5760$  eiro.
3. Studiju kredīta kalkulatorā iegūstam studiju kredīta atmaksas mēneša maksājumu 120,92 eiro mēnesī (aprēķinos izmantots *Swedbank* kalkulators, sk. <https://www.swedbank.lv/private/credit/loans/study>).
4. Aprēķinām tīro ieguvumu gada laikā:  $5760 - (120,92 \times 12) = 4308,96$  eiro
5. Aprēķinām, cik gadu laikā atmaksājas ieguldījumi izglītībā:  $(4000 \times 3) / 4308,96 =$  aptuveni 2,8 gados jeb divos gados un desmit mēnešos.
6. Finansiālais ieguvums darba mūža laikā:  $4308,96 \text{ eiro} \times 32,2 = 138748,51$  eiro. Kredīta atmaksāšanas laiks varētu būt īsāks, jo saskaņā ar studiju kredīta nosacījumiem 30% kredīta tiek dzēsti, ja studiju kredīta atmaksas laikā (10 gados) piedzimst bērns.

c) Aprēķini augstākās izglītības ieguves ienesīgumu (rentabilitāti)! Kurš studiju kredīta nosacījums to varētu paaugstināt un kurš – ieguvumu samazināt?

1. Aprēķinām augstskolas beidzēja darba algu:  $1000 \text{ eiro} \times 1,48 = 1480$  eiro.
2. Aprēķinām papildu ieguvumu gadā:  $(1480 - 1000) \times 12 = 5760$  eiro.
3. Studiju kredīta kalkulatorā iegūstam studiju kredīta atmaksas mēneša maksājumu: 120,92 eiro mēnesī.
4. Aprēķinām tīro ieguvumu gada laikā:  $5760 - (120,92 \times 12) = 4308,96$  eiro.
5. Aprēķinām ienesīgumu:  $\text{ienesīgums} = (\text{tīrais ieguvums} / \text{izmaksas}) \times 100 = (4308,96 / 4000) \times 100 = 107,72\%$ .

Studiju rentabilitāti varētu paaugstināt bērna piedzimšana kredīta atdošanas laikā, bet samazināt, ja nepabeidz vai pārtrauc studijas. Zemāka rentabilitāte var būt arī tad, ja darba algas atšķirības ir mazākas.

Piezīme. Ja aprēķinātā rentabilitāte šķiet pārāk augsta, tad aprēķiniet to, izmantojot Latvijas Bankas pētījumā gūto rezultātu (katrs izglītībā pavadītais gads palielina darba algu par 8%), pārējiem nosacījumiem paliekot nemainīgiem.

d) Secini, kurš studiju kredīta atmaksāšanas noteikums var būtiski sadārdzināt kredīta izmaksas! Pamato, kuri statistikas dati liecina, ka studiju kredīta atmaksa var radīt problēmas!

Kredīta izmaksas var palielināties, ja nepabeidz vai pārtrauc studijas, jo tad ir jāmaksā aktuālā kredīta procentu likme, kas ir ievērojami augstāka par 5% (kuru piemēro, ja studijas pabeidz). Kredīta atmaksa var sagādāt problēmas, ja pēc augstskolas strādā vienkāršās profesijās (pēc statistikas datiem 9,2% nodarbināto ir ar augstāko izglītību).